

การพัฒนารูปแบบการจัดการชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวร
ตามศาสตร์พระราชา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม
DEVELOPMENT OF COMMUNITY BASED ON BAWORN POWER MOVEMENT
MANAGEMENT MODEL UNDER THE KING'S PHILOSOPHY,
NAKHON CHAI SRI DISTRICT, NAKHON PATHOM PROVINCE

พระครูสิริปัญญาวิวัฒน์
Phra Kru Siripoonyapiwat
มหาวิทยาลัยปทุมธานี
Pathumthani University
cio.pravit@gmail.com

Received 21 July 2022; Revised 11 October 2022; Accepted 11 October 2022.

บทคัดย่อ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดการชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวรตามศาสตร์พระราชา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาเอกสารและแนวคิดเกี่ยวกับงานวิจัย การสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 20 รูป/คน และการสนทนากลุ่ม 7 รูป/คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอรรถาธิบายและพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

รูปแบบการจัดการชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวรตามศาสตร์พระราชาตำบลวัดสำโรง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม พบว่า ชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขับเคลื่อนด้วยพลังบวรต้นแบบ วัดสำโรง เกิดจากการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วนทั้งในระดับชุมชน อำเภอ จังหวัด และประเทศ เพื่อพัฒนาส่งเสริมให้คนมีคุณธรรมตามหลักธรรมคำสอนทางศาสนา น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และดำรงชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมไทยอันดีงาม ประชาชนในชุมชนคุณธรรมวัดสำโรง เป็นผู้มี ความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีคุณธรรมตามหลักศาสนา มีความพอเพียง มีวินัย ซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตอาสา น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ และดำรงชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมที่ดีงาม อีกทั้งมีการขับเคลื่อนงานด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ภายใต้แนวทาง “สืบสาน รักษา ต่อยอด ปฏิบัติหน้าที่ด้วยหลักธรรมาภิบาล” ตลอดจนมีการปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมที่ดีทั้งด้านคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็ก เยาวชน และประชาชน โดยเน้นศีล 5 และหลักธรรม 8 หัวข้อ ประกอบด้วย 1) ศีลธรรมและวัฒนธรรม 2) สุขภาพอนามัย 3) สัมมาชีพ 4) สันติสุข 5) ศึกษาสงเคราะห์ 6) สาธารณสงเคราะห์ 7) กตัญญูตเวทีตาธรรม และ 8) สามัคคีธรรม

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ, ชุมชนคุณธรรม, ศาสตร์พระราชา

Abstract

In this research study Aims to study the development of a moral community management model driven by the power of the King's teachings Nakhon Chai Si District Nakhon Pathom Province by using a qualitative research methodology The researcher used a method to study the papers and research ideas. In-depth interviews consisted of 20 photographs/person and a group discussion of 7 photographs/person. Data were collected using an interview form. in-depth interview and group chat using explanatory and descriptive data analysis methods.

The results showed that

A model of moral community management driven by the power of the King of Wat Samrong Subdistrict Nakhon Chai Si District In Nakhon Pathom Province, it was found that the moral community embraced the philosophy of sufficiency economy, driven by the power of the prototype of Wat Samrong, resulting from the participation of development partners in all sectors at the community, district, province and country levels in order to develop and encourage people to have virtues according to the principles. religious teachings Adopting the philosophy of sufficiency economy as the main principle in improving the quality of life and live in accordance with the beautiful Thai culture People in Samrong Temple Community He is loyal to the nation, religion, monarchy. morality according to religion have sufficiency, discipline, honesty, and volunteer spirit, adopting the philosophy of sufficiency economy into practice and live in a good cultural way In addition, work in religion, art, and culture is driven to achieve concrete results under the guidelines of "continuing, maintaining, extending, performing duties with good governance", as well as instilling good values and culture in both moral and ethical aspects. for children, youths and the people by emphasizing on 5 precepts and 8 dharma principles, comprising 1) morals and culture 2) health and sanitation 3) livelihoods 4) peace, 5) education welfare 6) public welfare 7) filial piety and 8) fellowship

Keywords: Model Development, Moral Community, King's Science

บทนำ

การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน: ให้มีการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต
ปลูกฝังระเบียบวินัย คุณธรรมจริยธรรม จิตสาธารณะ ค่านิยมที่พึงประสงค์ ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม : สร้างความเข้มแข็งของสถาบันทางสังคมทุนทางวัฒนธรรมและความเข้มแข็งของชุมชน รวมทั้ง ด้านการปรับสมดุลและพัฒนากระบวนการพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐให้มีการพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ผลประโยชน์เพื่อส่วนรวม และมีการบูรณาการเชิงพื้นที่ตามนโยบายประชารัฐตั้งนั้นกระทรวงวัฒนธรรม จึงกำหนดกรอบการใช้วัฒนธรรมเพื่อพัฒนาประเทศใน 3 มิติ คือ การสร้างคนดีสังคมดีด้วยมิติทางวัฒนธรรม การสร้างรายได้ความมั่งคั่งจากทุนทรัพยากรทางวัฒนธรรม ใช้วัฒนธรรมเสริมสร้างภาพลักษณ์ เกียรติภูมิและความสัมพันธ์อันดีกับต่างประเทศ โดยมุ่งเน้นประสาน บูรณาการความร่วมมือจาก

ทุกภาคส่วนร่วมขับเคลื่อนนำทุนและมิติทางวัฒนธรรมร่วมสร้างให้ประเทศชาติเกิดความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน เพื่อเป็นการรับนโยบายของรัฐบาลกระทรวงวัฒนธรรม และดำเนินงานตามแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ.2559-2564) กรมการศาสนา ซึ่งมีการกึ่งให้การอุปถัมภ์คุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นที่ทางราชการรับรอง รวมทั้งบ่มเพาะ ส่งเสริมให้ประชาชนทุกระดับนำหลักธรรมทางศาสนาไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ จึงมีแนวคิดนำสถาบันหลักของชาติประกอบด้วย สถาบันชาติ สถาบันศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์มาเป็นแกนกลางเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ประเทศชาติโดยใช้พลังบวร (บ้าน วัด ศาสนสถาน โรงเรียน ราชการ) และนโยบายประชารัฐเป็นกลไกสำคัญส่งเสริมให้ประชาชนตั้งแต่ระดับบุคคลระดับชุมชนระดับสังคม ร่วมเทิดทูนสถาบันชาติสถาบันศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์ทำนุบำรุงศาสนาที่ยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนที่ตนเคารพนับถือ มีการน้อมนำศาสตร์พระราชาหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ไปพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างเหมาะสม สืบสานประเพณีวิถีวัฒนธรรมที่ดีงาม ภูมิปัญญาของท้องถิ่น และ พัฒนาต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างคุณค่าทางสังคม และมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้ประชาชนมีอาชีพ เสริมสร้างรายได้แก่ชุมชน ร่วมสร้างและขยายเครือข่ายชุมชนคุณธรรมเพื่อสร้างสังคมคุณธรรมที่ยั่งยืน โดยส่งเสริมให้วัด ศาสนสถานสร้าง “คนดีสังคมดี” โดยเปิดพื้นที่เป็นแหล่งเรียนรู้หลักธรรมบ่มเพาะคุณธรรมจริยธรรม เป็นแหล่งเรียนรู้ศาสตร์พระราชา “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ในรัชกาลที่ 9 รวมทั้งให้วัด ศาสนสถานร่วมกับชุมชน สืบสานวิถีวัฒนธรรมอันดีงาม พัฒนาทุนทางวัฒนธรรม ผลิตภัณฑ์ทางภูมิปัญญาท้องถิ่นและส่งเสริมการท่องเที่ยวการบริการทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจซึ่งชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนการดำเนินงานใช้กลไก “พลังบวร” (บ้าน วัด ศาสนสถาน โรงเรียน ราชการ) นโยบาย “ประชารัฐ” หลักการมีส่วนร่วม “ร่วมคิด ร่วมทำร่วมรับผิดชอบและรับผลประโยชน์” และมีการบูรณาการความร่วมมือหน่วยงานในพื้นที่สนับสนุนการดำเนินงานของชุมชน ส่งผลให้การดำเนินงานเป็นอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้เป้าหมายหลักของการดำเนินงานชุมชนคุณธรรมยังมุ่งเน้นให้คนในชุมชนเคารพเทิดทูนชาติ ศาสนาพระมหากษัตริย์ ดำรงตนยึดมั่นในหลักธรรมทางศาสนาที่เคารพนับถือ น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาคุณภาพชีวิต บนวิถีประเพณี วัฒนธรรมไทยที่ดีงาม รวมทั้งมีการพัฒนาต่อยอดทุนทางวัฒนธรรม นวัตกรรมทางภูมิปัญญา เสริมสร้างอาชีพ รายได้แก่คนในชุมชน ส่งผลให้เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง นำพาชาติสู่ความมั่นคงมั่งคั่ง ยั่งยืนต่อไป

ปัจจุบันชุมชนอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม เป็นชุมชนคุณธรรมโดยพลังบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) สู่สังคมคุณธรรมที่มั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน ต้นแบบ ตามศาสตร์พระราชา มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนคุณธรรม โดยมีแปลงเกษตรต่าง ๆ, และนาบัว, กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลวัดสำโรง ซึ่งมีการสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนรู้จักการออม โดยมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างพอเพียง เรียบง่าย พึ่งพาตนเอง ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร “ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดองค์ความรู้และข้อมูลในการทำการเกษตรกรรมและแนวทางการปลูกพืชผักสวนครัวเพื่อไว้บริโภคภายในครัวเรือน เป็นแนวทางในการบูรณาการพัฒนาชุมชนให้เกิดความพอเพียงและยั่งยืน

จากที่มาของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การใช้หลัก “บวร” อันถือว่าเป็นหลักการที่เป็นสากลคือ การจัดการชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวรตามศาสตร์พระราชา ก่อให้เกิดการสร้างและพัฒนาบทบาทของบ้าน/ชุมชน วัด และโรงเรียน เพื่อการจรรโลงคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนส่งเสริมการสร้างสังคมแบบพอเพียง ดังนั้นการวิจัยเรื่อง “การจัดการชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวรตามศาสตร์พระราชา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” นี้จึงเป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นเพื่อค้นหารูปแบบการจัดการชุมชนคุณธรรม

ขับเคลื่อนด้วยพลังบรรพตตามศาสตร์พระราชา โดยการถอดบทเรียน และนำผลไปปรับใช้ในการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ ร่วมกันของชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบรรพตตามศาสตร์พระราชา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบรรพตตามศาสตร์พระราชา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบรรพตตามศาสตร์พระราชา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาเรื่อง “การพัฒนาแบบการจัดการชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบรรพตตามศาสตร์พระราชา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยได้ศึกษาและค้นคว้าเอกสาร รายงานการวิจัย ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้านำเสนอเนื้อหาตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิด และทฤษฎีกระบวนการจัดการชุมชน

แนวคิดดังกล่าว แสดงความเกี่ยวพันและเชื่อมโยงระหว่างระบบความสัมพันธ์ ทางเศรษฐกิจระบบคุณค่าและโลกทัศน์กับความสัมพันธ์ทางสังคมต่าง ๆ ว่าการเปลี่ยนแปลงประเทศไปสู่ความทันสมัยตามแบบทุนนิยมการค้า ที่เน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจพร้อมๆกับการจัดระเบียบสังคมใหม่ เพื่อให้เอื้อต่อความทันสมัยนั้น แม้ว่าผลที่เกิดขึ้น คือ ความทันสมัย ทำให้คุณภาพชีวิตส่วนหนึ่งของคนดีขึ้นแต่ในขณะเดียวกัน ในอีกด้านหนึ่งกลับพบว่าการพัฒนาด้านวัตถุและการจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคมแบบใหม่นี้ ได้ทำลายสายสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมดั้งเดิม ซึ่งเป็นรากฐานของความสุข ความมั่นคงและความเข้มแข็งของชุมชนลง ผลกระทบสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ศักยภาพในการรักษาอำนาจ เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง รวมทั้งการรักษาสมดุลภาพ ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับมนุษย์ และภายในจิตของมนุษย์ อันเป็นพื้นฐานของความสัมพันธ์ ที่จะทำให้เกิดความพอเพียงต้องถูกกระทบกระเทือน จึงมีผลทำให้ แต่ละชุมชนต้องพยายามหาหนทางเพื่อปรับตัวให้สามารถดำรงอยู่ได้แต่ด้วยความแตกต่างกัน อาทิ ลักษณะทางกายภาพ สภาพภูมิศาสตร์ ทรัพยากรของแต่ละชุมชน ทำให้เกิดการแสวงหาทางออกเพื่อรักษาความพอเพียงซึ่งเป็นทางรอดของแต่ละชุมชน มีระดับลักษณะและรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป เช่น บางชุมชนรักษาความพอเพียงไว้ด้วยการสร้างระบบ ความสัมพันธ์ที่ไม่พยามพึ่งพิงผู้อื่น โดยทำการผลิตเพื่อผู้บริโภคของตนเองและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้มากที่สุด ไม่เน้นการผลิตแบบการค้าหรือหากจะต้องมีบ้างก็สามารถสร้างระบบการจัดการที่เอื้อให้เกิดการบูรณาการ แลกเปลี่ยนสินค้า รวมทั้งกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่น ๆ ให้ดำรงอยู่ในบริบทเดียวกัน หรือในบางชุมชนก็เลือกวิธีการอยู่รอดโดยการผนวกตนเองเข้าไปกับระบบเศรษฐกิจทุนนิยมการค้า ด้วยการสร้างกระบวนการจัดระเบียบทางสังคมใหม่ที่เอื้อให้เกิด ความเป็นประชาสังคม (Civil Society) เพื่อรักษาความเป็นศักยภาพแห่งความพอเพียงและอำนาจต่อรองกับเศรษฐกิจภายนอกไว้ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมที่อยู่บนพื้นฐานของความเอื้อเพื่อแผ้วถ่อมมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมหรือการพึ่งพาอาศัยกันอย่างเท่าเทียมบนพื้นฐานของความไว้วางใจต่อกัน (Social trust) ซึ่งถือว่าเป็นทุนทางสังคม (Social Capital) ที่สำคัญสามารถช่วยให้ชุมชนสามารถรวมกลุ่มกันเพื่อการจัดการปัญหาต่างๆรวมทั้งกำหนดแนวทางการพัฒนา

ของตนเองอันเป็นเงื่อนไขสำคัญของการดำรงอยู่ของเศรษฐกิจพอเพียง ความไว้วางใจทางสังคมนี้เกิดขึ้นได้โดยเงื่อนไขสำคัญ 2 ประการ คือประการแรก ด้วยการสร้างบรรทัดฐานแบบพึ่งพาอาศัยกันที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานและกฎเกณฑ์กติกาของความสัมพันธ์แบบเท่าเทียมกันขึ้นมา พร้อมทั้งพัฒนากระบวนการบังคับทางสังคมและการขัดเกลาทางสังคม เพื่อให้บรรทัดฐานดังกล่าวเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางและยั่งยืน ประการที่สอง การสร้างเครือข่ายที่ทำให้บุคคลมาสัมพันธ์กันในเรื่องเกี่ยวกับชุมชน เช่น การพัฒนาความสัมพันธ์แบบวิสาสะ (Association) และความสัมพันธ์แบบแนวราบ เพื่อให้สมาชิกได้สร้างนิสัยของความร่วมมือกัน (Cooperation) ทำให้สามารถหลีกเลี่ยงการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้ รวมทั้งปลูกฝังให้เกิดจิตสำนึกสาธารณะและความไว้วางใจกันจนในที่สุดสามารถพัฒนาไปสู่ความเป็นชุมชนแบบประชาสังคม (Civic Community) ซึ่งมีศักยภาพตอบสนองความต้องการของตนเองได้เป็นอย่างดีและทำให้สามารถสร้างระบบการจัดการในการรักษาความพอเพียงของตนเองไว้ได้ไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงบริบทแวดล้อมไปอย่างไร เงื่อนไขสำคัญของการดำรงอยู่ภายใต้บริบทที่เปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยและความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบทุนนิยมการค้าก็คือศักยภาพของชุมชนในการจัดระเบียบทางสังคมใหม่ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ ระบบคุณค่าและบรรทัดฐานที่ทำให้ชุมชนสามารถสร้างศักยภาพในการปรับตัวอย่างมีอำนาจต่อรองและดำรงความสามารถในการตอบสนองความต้องการของตนเองไว้ได้ท่ามกลางบริบทที่เปลี่ยนแปลง

2. หลักการบริหารแบบบ้าน วัด โรงเรียน (บวร)

สำหรับขั้นตอนและกระบวนการบริหารแบบบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) นั้น คือการมีส่วนร่วม ร่วมในการบริหารจัดการศึกษาโดยสามองค์กรในชุมชน คือ บ้าน วัด และโรงเรียน ซึ่งในการบริหาร จัดการศึกษาของโรงเรียนนั้น คือการดำเนินการบริหารร่วมกันของคณะกรรมการชุดต่าง ๆ โดยมี รูปแบบการดำเนินการและมีองค์ประกอบของการบริหารงานอย่างหลากหลายเน้นรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ต้องการให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายภายในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามรูปแบบของการบริหารแบบบ้าน วัด โรงเรียน ตามความรู้ความสามารถและศักยภาพที่ ตนเองมี เพื่อเป็นแนวทางและรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาซึ่งมีการเปิดโอกาสให้ทางชุมชน ทางวัด และทางหน่วยงานที่มีอยู่ภายในชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในความรับผิดชอบต่อการบริหารและ การจัดการศึกษาของโรงเรียนด้วย ทำให้การบริหารจัดการโรงเรียนมีการดำเนินการที่เน้นไปทางในรูปแบบการมีส่วนร่วมของวัด และชุมชนเข้ามาส่วนร่วมเป็นหลัก โดยการกำหนดให้มีระบบการบริหารภายในโรงเรียน โดยให้แต่ละโรงเรียนมีครูรับผิดชอบร่วมกันในแต่ละช่วงชั้น ซึ่งถือเป็นหนึ่งพื้นที่ของโรงเรียน และส่งเสริมการบริหารจัดการศึกษาภายในโรงเรียนภายใต้รูปแบบ “บ้าน วัด โรงเรียน” หรือ (บวร) และ “บ้าน โรงเรียน มัสยิด” (บรม) ซึ่งจะช่วยให้ทางโรงเรียนสามารถจัดการเรียนการสอนได้ตรงกับความต้องการของท้องถิ่นและชุมชนอย่างแท้จริง โดยมีขั้นตอนและกระบวนการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาปัญหาและการตัดสินใจ โดยทางโรงเรียนกำหนดให้ครูและบุคลากรทางการ ศึกษาของโรงเรียน รวมทั้งทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็นในเรื่องของปัญหาในการจัดการศึกษาของโรงเรียน และคณะกรรมการชุดต่าง ๆ ที่มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อน การจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยกระทำอย่างต่อเนื่องและจริงจัง โดยมีการประชุมคณะกรรมการที่ปรึกษา ฯ ประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การประชุมคณะกรรมการผู้ปกครองเครือข่าย และการประชุมร่วมของทั้งสองคณะเพื่อค้นหาปัญหาและการตัดสินใจในการกำหนดภารกิจของการจัดการศึกษา การเปลี่ยนแปลงวิสัยทัศน์ การปรับปรุงพันธกิจและการพิจารณาแผนพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนร่วมกัน

2. การวางแผนการดำเนินงาน โดยจากการที่คณะกรรมการที่ปรึกษาบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) และคณะกรรมการทุกฝ่ายได้รับข้อมูลการดำเนินงานของโรงเรียนในระยะเวลาที่ผ่านมา ๆ มาและ มีการร่วมดำเนินงานในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน มีการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้แสดงความคิดเห็นเพื่อกำหนด

โครงการ/กิจกรรม วัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงานและการระดมทรัพยากรที่จะต้องใช้ในการจัดการศึกษา โดยคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ได้ระดมสมองแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ และมีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน แบ่งภาระหน้าที่กันอย่างชัดเจน โดยมีการพบปะพูดคุยกันอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการระหว่างสมาชิกของคณะกรรมการทั้งหลายที่เสียสละ เวลามาร่วมด้วยช่วยกันจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยการเสนอแนวทางการดำเนินงานที่จะทำให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนประสบความสำเร็จ มีการเสนอให้ทุกฝ่ายเสียสละเวลาเข้ามาเป็นครูภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือเปิดโอกาสให้ทางโรงเรียนได้จัดกิจกรรมเพื่อศึกษาดูงานในแหล่งเรียนรู้ภายใน ท้องถิ่น

3. การลงมือปฏิบัติและดำเนินการ โดยทางโรงเรียนได้มุ่งเน้นการดำเนินการและการจัด กิจกรรมที่เน้นในเรื่องของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ บ้าน วัด และโรงเรียนเป็นหลัก โดย สนับสนุนให้ทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานในโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ได้มีส่วนร่วมในการจัดหาและสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ แรงงาน เงินทุน การระดมทุนเพื่อการศึกษา หรือเข้าร่วมบริหารงานจัดการทรัพยากร การประสานงานกันและการดำเนินการทางด้านวิชาการที่ หลายท่านเสียสละเวลาเข้ามาเป็นครูภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือเปิดโอกาสให้ทางโรงเรียนได้จัดกิจกรรม เพื่อศึกษาดูงานในแหล่งเรียนรู้ภายในท้องถิ่นหรือภายในชุมชน

4. การติดตามและประเมินผล เพื่อที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยทาง โรงเรียน คณะครู รวมทั้งคณะกรรมการคณะต่าง ๆ ในรูปแบบของการประเมินตนเองของสถานศึกษา การประกันคุณภาพภายใน การตอบแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ปกครอง ชุมชน และวัด ที่มีต่อ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน รวมทั้งการประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ ที่ ทางโรงเรียนจัดขึ้น และการประเมินผลการจัดการศึกษาทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และการจัดทำเป็นรายงานเพื่อเสนอต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการที่ปรึกษาบ้าน วัด โรงเรียน และหน่วยงานต้นสังกัด (โรงเรียนวัดอินทราวาส, 2558: 62)

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาในภาคสนาม ตามลักษณะการศึกษารวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพที่มีเนื้อหาสนับสนุนผลการวิจัยชัดเจนมากขึ้น สำหรับวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาเอกสารและแนวคิดเกี่ยวกับงานวิจัย การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ดังนี้

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสาร และหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับหนังสือ รายงานการวิจัย ภาพถ่าย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด การพัฒนารูปแบบการจัดการชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวรตามศาสตร์พระราชา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาทบทวนวรรณกรรมจากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ มาสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกโดยให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกดังกล่าวไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องว่าแบบสัมภาษณ์เชิงลึกนั้นถูกต้อง ครบถ้วนตรงประเด็นของการศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 เมื่ออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องแล้วผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ไปใช้จริงในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงการพัฒนารูปแบบการจัดการชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวรตามศาสตร์พระราชา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ในพื้นที่ที่เป็นกรณีศึกษา โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

2.1 ทำการศึกษาและคัดเลือกชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวรตามศาสตร์พระราชา อำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นพื้นที่ในการขับเคลื่อน

2.2 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย สำนักงาน วัฒนธรรม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น บุคลากรทางการศึกษา และประชาชนที่เกี่ยวข้อง

2.3 ดำเนินการศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดการชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวรตาม ศาสตร์พระราชา อำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

2.4 สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้จากภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ ทั้งนี้เน้นการนำผลการศึกษาวិเคราะห์มาเผยแพร่ให้ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานส่วนท้องถิ่น และและผู้ที่มี ส่วนเกี่ยวข้อง

2.5 สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

1. ชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวรตามศาสตร์พระราชาตำบลวัดสำโรง อำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ประชาชนทุกคนในชุมชนคุณธรรมวัดสำโรง จะปฏิบัติตามหลักคุณธรรม 4 ประการ “พอเพียง มีวินัย สุจริต และจิตอาสา” ให้เป็นวิถี เพื่อขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม ดังนี้

1. พอเพียง หมายถึง มีความพอเพียงในการดำเนินชีวิตแบบทางสายกลาง มีเหตุ มีผล ใช้ความรู้ในการ ตัดสินใจอย่างรอบคอบ มีความพอประมาณพอดี ไม่เบียดเบียนตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม ไม่ประมาทสร้าง ภูมิคุ้มกันที่ดี รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง

2. มีวินัย หมายถึง มีการยึดมั่นและรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง ทั้งวินัยต่อตนเอง ในการผลักดัน ชีวิตให้ก้าวหน้า วินัยต่อองค์กร สังคม ปฏิบัติตามจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ และเคารพต่อกฎหมาย

3. สุจริต หมายถึง ความซื่อตรง ความซื่อสัตย์สุจริตยึดมั่น ยืนหยัดในการรักษาความจริง ความ ถูกต้องความเป็นธรรมทั้งปวง นอกจากตนเองจะเป็นคนซื่อตรงแล้ว ต้องกล้าปฏิเสธการกระทำที่ไม่ซื่อตรง ไม่ ซื่อสัตย์ของบุคคลอื่นที่จะทำให้ส่วนรวมเกิดความเสียหาย

4. จิตอาสา หมายถึง การเป็นผู้ที่ใส่ใจต่อสังคมสาธารณะและอาสาลงมือทำอย่างใดอย่างหนึ่ง อันมิใช่ หน้าที่ของตน ด้วยความรัก ความสามัคคี เพื่อประโยชน์ของผู้อื่น ของสังคม ของประเทศชาติ โดยมีได้หวัง ผลตอบแทน ทำความดีเพื่อความดี เอื้ออาทรต่อคนร่วมสังคมทำอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย

ชุมชนวัดสำโรงสามารถดำเนินการเป็นไปตามแผนพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมของชุมชนบรรลุตาม วัตถุประสงค์ในการปฏิบัติการทุกประการ ประชาชนตระหนักและใช้พื้นที่ของวัดสำโรงเป็นแหล่งเรียนรู้ หลักธรรมทางศาสนา หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อนุรักษ์สืบสานประเพณี วัฒนธรรมอันดีงาม และภูมิ ปัญญาของท้องถิ่น และนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นคนดีมีคุณธรรม ดำรงตนตาม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชาติและของท้องถิ่น ส่งผลให้ชุมชนเกิด ความสามัคคีปรองดอง สามานฉันท์ เกื้อกูลกัน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางจัดกิจกรรมของชุมชน ใช้เป็นสถานที่จัด กิจกรรมทางศาสนา ประเพณี วัฒนธรรมที่ดีงาม รวมทั้งส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้หรือพัฒนาต่อ

ยอดสร้างมูลค่าเพิ่มเกิดเป็นผลิตผลของท้องถิ่น สร้างงานและเสริมรายได้ให้แก่ชุมชนเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง เกิดความผาสุกร่มเย็นจากการมีส่วนร่วมและความเสียสละของคนในชุมชน

2. รูปแบบการจัดการชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวรตามศาสตร์พระราชาดำบวัดสำโรง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ผู้นำ “พลังบวร” ร่วมส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมเพื่อแก้ปัญหาและสร้างความดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน ด้วยการขับเคลื่อนชุมชนรักษาศีล 5 ด้วยพลังของบวร จะกลายเป็นภูมิคุ้มกันที่สำคัญต่อการป้องกันการทุจริตคดโกง โดยใช้บทบาทของศาสนาเข้ามาเสริมสร้าง ด้วยการพัฒนากายให้สะอาด กล่าวคือ การพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการพัฒนาสิ่งอื่นๆ ต่อด้วยการพัฒนาร่างกายให้อยู่รอดได้อย่างยั่งยืนโดยการพัฒนาอาชีพให้สามารถดำรงตนอยู่ได้อย่างมีศรีสุข รวมไปถึงการพัฒนาเรื่องการออม การจัดทำบัญชีครัวเรือน และการพัฒนาสุขภาพให้แข็งแรงเพื่อที่จะต่อสู้กับปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ต่อเนื่องด้วยพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับสังคม ระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ พัฒนาจิตใจให้เข้มแข็งมีสุขภาพจิตใจ สมรรถภาพดี และคุณภาพดี รวมไปถึงการพัฒนาปัญญาให้เข้มแข็งสามารถเข้าใจระบบและกลไกความทุจริตคอร์รัปชัน จะส่งผลต่อการมอง และการกำหนดท่าทีให้สามารถเข้าใจ และหาแนวทางบริหารจัดการให้ชีวิตและสังคมอยู่บนฐานของความสะอาด จัดกิจกรรมบูรณาการ โดยเน้นศีล 5 และหลักธรรม 8 หัวข้อ ประกอบด้วย

1) ศีลธรรมและวัฒนธรรม 2) สุขภาพอนามัย 3) สัมมาชีพ 4) สันติสุข 5) ศึกษาสงเคราะห์ 6) สาธารณสงเคราะห์ 7) กตัญญูตเวทีตาธรรม และ 8) สามัคคีธรรม

3. วิเคราะห์รูปแบบการจัดการชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวรตามศาสตร์พระราชาดำบวัดสำโรง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ขั้นที่ 1 ชุมชนมีข้อตกลงของชุมชน เป็นการประกาศเจตนารมณ์หรือข้อตกลงของผู้นำชุมชนและคนในชุมชนที่จะพัฒนาให้เป็นชุมชนคุณธรรมร่วมกัน

ขั้นที่ 2 ชุมชนมีเป้าหมายของชุมชน ร่วมกันกำหนดเป้าหมาย ปัญหาที่ชุมชนอยากแก้ ความดีที่ชุมชนอยากทำ ทำให้ชุมชนมีคนดี สังคมดี อยู่ดี มีสุข

ขั้นที่ 3 ชุมชนทำแผนชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาที่อยากแก้และความดีที่อยากทำ โดยกำหนดโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ไว้อย่างชัดเจน ชุมชนคุณธรรมวัดสำโรง กำหนดแผนงาน /โครงการ /กิจกรรม ที่ต้องการจะทำได้เพื่อแก้ไขปัญหาและร่วมกันทำความดีในชุมชน

ขั้นที่ 4 ทำโครงการหรือจัดกิจกรรมแก้ไขปัญหาของชุมชน และมีการส่งเสริมการทำความดีทำตามแผน โดยมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

ขั้นที่ 5 ชุมชนปรับปรุงแผน ทบทวน เพื่อให้โครงการหรือกิจกรรมมีคุณภาพ และเป็นประโยชน์ ชุมชนคุณธรรมวัดสำโรง มีการประเมินผลโครงการ กิจกรรม ที่ร่วมกันดำเนินการ

ขั้นที่ 6 ชุมชนมีการประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติบุคคลผู้ทำความดี และหรือบุคคลผู้มีคุณธรรมในชุมชน และหรือบุคคลอื่นที่ทำความดีให้กับชุมชน

ขั้นที่ 7 มีความสำเร็จของชุมชน จากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และได้รับการสนับสนุนด้านต่างๆ จากหน่วยงานในพื้นที่ ทำให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ไม่มีการทะเลาะวิวาท ไม่มีการลักขโมย ไม่มีการเล่นพนัน ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติด มีการเก็บออมเงิน มีรายได้เพิ่ม ทำให้คนในชุมชนมีความสุขเป็นต้น

ขั้นที่ 8 ชุมชนขยายผลต่อ โดยนำหลักธรรมทางศาสนา หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และวิถีวัฒนธรรมที่ดีงามมาแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน และสร้างคุณธรรมความดีที่อยากทำ เนื่องจากสภาพสังคมปัจจุบัน

ขั้นที่ 9 ชุมชนมีองค์ความรู้ สามารถเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษาดูงาน ถ่ายทอด องค์ความรู้ให้กับชุมชนอื่นและขยายเครือข่ายเพื่อให้เกิดสังคมคุณธรรมต่อไป

สรุปได้ว่า ชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขับเคลื่อนด้วยพลังบวรต้นแบบ วัดสำโรง เกิดจากการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วนทั้งในระดับชุมชน อำเภอ จังหวัด และประเทศ เพื่อพัฒนาส่งเสริมให้คนมีคุณธรรมตามหลักธรรมคำสอนทางศาสนา น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และดำรงชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมไทยอันดีงาม ประชาชนในชุมชนคุณธรรมวัดสำโรง เป็นผู้มี ความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีคุณธรรมตามหลักศาสนา มีความพอเพียง มีวินัย ซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตอาสา น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ และดำรงชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมที่ดีงาม อีกทั้งมีการขับเคลื่อนงานด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ภายใต้แนวทาง “สืบสาน รักษา ต่อยอด ปฏิบัติหน้าที่ด้วยหลักธรรมาภิบาล” ตลอดจนมีการปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมที่ดีทั้งด้านคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็ก เยาวชน และประชาชน

อภิปรายผล

1. ชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวรตามศาสตร์พระราชาดำบลวัดสำโรง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ประชาชนทุกคนในชุมชนคุณธรรมวัดสำโรง จะปฏิบัติตามหลักคุณธรรม 4 ประการ “พอเพียง มีวินัย สุจริต และจิตอาสา” ให้เป็นวิถี เพื่อขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม ดังนี้

ด้านที่ 1 วิถีพอเพียง มีความพอเพียงในการดำเนินชีวิตแบบทางสายกลาง มีเหตุ มีผล ใช้ความรู้ในการตัดสินใจอย่างรอบคอบ มีความพอประมาณ พอดี ไม่เบียดเบียนตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม ไม่ประมาท สร้างภูมิคุ้มกัน ที่ดี รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง

ด้านที่ 2 มีวินัย สมาชิกมีการยึดมั่นและรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง ทั้งวินัยต่อตนเองในการผลักดันชีวิตให้ก้าวหน้า วินัยต่อองค์กร สังคม ปฏิบัติตามจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ และเคารพต่อกฎหมาย

ด้านที่ 3 ความสุจริต สมาชิกมีความประพฤติตรง ยึดมั่นในความถูกต้อง ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน หรือประโยชน์ของ พวกพ้อง ไม่คดโกง ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน

ด้านที่ 4 จิตอาสา สมาชิกมีความใส่ใจต่อสังคมสาธารณะ และอาสาลงมือทำอย่างใดอย่างหนึ่ง อันมิใช่หน้าที่ของตนด้วยความรัก ความสามัคคี เพื่อประโยชน์ของผู้อื่น ของสังคม ของประเทศชาติ โดยมีหวังผลตอบแทน ทำความดีเพื่อความดี เอื้ออาทรต่อคนร่วมสังคมทำอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย

ชุมชนวัดสำโรงสามารถดำเนินการเป็นไปตามแผนพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมของชุมชนบรรลุตามวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติการทุกประการ ประชาชนตระหนักและใช้พื้นที่ของวัดสำโรงเป็นแหล่งเรียนรู้หลักธรรมทางศาสนา หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อนุรักษ์สืบสานประเพณี วัฒนธรรมอันดีงาม และภูมิปัญญาของท้องถิ่น และนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นคนดีมีคุณธรรม ดำรงตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชาติและของท้องถิ่น ส่งผลให้ชุมชนเกิดความสามัคคีปรองดอง สามานฉันท์ เกื้อกูลกัน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางจัดกิจกรรมของชุมชน ใช้เป็นสถานที่จัดกิจกรรมทางศาสนา ประเพณี วัฒนธรรมที่ดีงาม รวมทั้งส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้หรือพัฒนาต่อยอดสร้างมูลค่าเพิ่มเกิดเป็นผลิตผลของท้องถิ่น สร้างงานและเสริมรายได้ให้แก่ชุมชนเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง เกิดความผาสุกร่มเย็นจากการมีส่วนร่วมและความเสียสละของคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549 : 192) ได้

กล่าวว่า ไม่ใช่เฉพาะในหมู่คนจนหรือเกษตรกร โดยต้อง “ระเบิดจากข้างใน” คือ การเกิดจิตสำนึกมีความศรัทธา เชื่อมั่นเห็นคุณค่า และนำไปปฏิบัติด้วยตนเอง แล้วจึงขยายไปสู่ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป ทั้งนี้จำแนกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

1. ความพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว มุ่งเน้นให้บุคคลและครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขทั้งทางกายและทางใจ พึ่งพาตนเองอย่างเต็มความสามารถ ไม่ทำอะไรเกินตัว ดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นรวมทั้งไม่ ไร้รู้และมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อความมั่นคงในอนาคต และเป็นที่ยังให้ผู้อื่นได้ในที่สุด เช่น หาปัจจัยสี่มาเลี้ยงตนเองและครอบครัวจากการประกอบอาชีพ รู้ข้อมูลรายรับ – รายจ่าย ประหยัด และไม่ตระหนี่ อด ละ เลิก อบายมุข สอนให้เด็กรู้จักคุณค่า รู้จักใช้ และรู้จักออมเงินและสิ่งของเครื่องใช้ ดูแล รักษาสุขภาพ มีการแบ่งปันภายในครอบครัว ชุมชนและสังคมรอบข้าง รวมถึงการรักษาวัฒนธรรมประเพณี และการอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม

2. ความพอเพียงระดับชุมชน คนในชุมชนมีการรวมกลุ่มกันทำ ประโยชน์เพื่อส่วนรวม ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชนบนหลักของความรู้ รัก สามัคคี สร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกันภายในชุมชนและนอกชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเช่น การรวมกลุ่มอาชีพ องค์การการเงิน สวัสดิการชุมชน การช่วยเหลือดูแลรักษา ความสงบ ความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย รวมทั้งการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมาสร้างประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม เพื่อสร้างเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งและมีความเป็นอยู่ที่พอเพียง

3. ความพอเพียงระดับประเทศ เป็นการบริหารจัดการประเทศ โดยเริ่มจากการวางรากฐานให้ประชาชนส่วนใหญ่อยู่อย่างพอกิน และพึ่งตนเองได้ มีความรู้และคุณธรรมในการดำเนินชีวิต มีการรวมกลุ่มของชุมชนหลาย ๆ แห่งเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ สืบทอดภูมิปัญญาและร่วมกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างรู้ รัก สามัคคี เสริมสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชนให้เกิดเป็นสังคมแห่งความพอเพียงในที่สุด

2. รูปแบบการจัดการชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวรตามศาสตร์พระราชาทำบวัดสำโรง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ผู้นำ “พลังบวร” ร่วมส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมเพื่อแก้ปัญหาและสร้างความดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน ด้วยการขับเคลื่อนชุมชนรักษาศีล 5 ด้วยพลังของบวร จะกลายเป็นภูมิคุ้มกันที่สำคัญต่อการป้องกันการทุจริตคดโกง โดยใช้บทบาทของศาสนาเข้ามาเสริมสร้าง ด้วยการพัฒนากายให้สะอาด กล่าวคือ การพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการพัฒนาสิ่งอื่นๆ ต่อด้วยการพัฒนาร่างกายให้อยู่รอดได้อย่างยั่งยืนโดยการพัฒนาอาชีพให้สามารถดำรงตนอยู่ได้อย่างมีศรีสุข รวมไปถึงการพัฒนาเรื่องการออม การจัดทำบัญชีครัวเรือน และการพัฒนาสุขภาพให้แข็งแรงเพื่อที่จะต่อสู้กับปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ต่อเนื่องด้วยพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับสังคม ระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ พัฒนาจิตใจให้เข้มแข็งมีสุขภาพจิตใจ สมรรถภาพดี และคุณภาพดี รวมไปถึงการพัฒนาปัญญาให้เข้มแข็งสามารถเข้าใจระบบและกลไกความทุจริตคอร์รัปชัน จะส่งผลต่อการมอง และการกำหนดทำให้สามารถเข้าใจ และหาแนวทางบริหารจัดการให้ชีวิตและสังคมอยู่บนฐานของความสะอาด จัดกิจกรรมบูรณาการ โดยเน้นศีล 5 และหลักธรรม 8 หัวข้อ ประกอบด้วย

1) ศีลธรรมและวัฒนธรรม 2) สุขภาพอนามัย 3) สัมมาชีพ 4) สันติสุข 5) ศึกษาสงเคราะห์ 6) สาธารณสงเคราะห์ 7) กตัญญูตเวทีตาธรรม และ 8) สามัคคีธรรม ซึ่งสอดคล้องกับจิต นิลพานิช และ กุลธนา พงศธร (2552: 362) ที่กล่าวว่าหลักการสำคัญของการส่งเสริมการบริหารแบบ บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) สอดคล้องกับ หลักการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สำคัญ ดังนี้

1. หลักการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ระหว่างทางราชการกับประชาชน โดยยึดถือ ความสำเร็จของประชาชนที่มีต่อหน่วยงานหรือต่อบุคคล
2. หลักการจัดความขัดแย้ง ความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์และความคิดจะมีอิทธิพล ต่อการดำเนินงานพัฒนาเป็นอย่างมากเพราะจะทำให้งานหยุดชะงักและล้มเหลว
3. หลักการสร้างอุดมการณ์และค่านิยมในด้านความซื่อสัตย์ ความอดทน ความร่วมมือ ความซื่อสัตย์และการพึ่งตนเอง เพราะอุดมการณ์เป็นเรื่องที่จะจูงใจประชาชนให้ร่วมสนับสนุนนโยบาย และเป้าหมายการดำเนินงาน และอาจก่อให้เกิดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน
4. การให้การศึกษอบรมอย่างต่อเนื่องเป็นการส่งเสริมให้คนมีความรู้ความคิดของตนเอง ช่วยให้ประชาชนมั่นใจในตนเองมากขึ้นการให้การศึกษอบรมโดยให้ประชาชนมีโอกาสทดลองคิดปฏิบัติจะช่วยให้ประชาชนสามารถคุ้มครองตนเองได้ รู้จักวิเคราะห์เห็นคุณค่าของงานและนำไปสู่การเข้าร่วมในการพัฒนา
5. หลักการทำงานเป็นทีม สามารถนำมาใช้ในการแสวงหาความร่วมมือในการพัฒนาได้ดี
6. หลักการสร้างพลังชุมชนการรวมกลุ่มกันทำงานจะทำให้เกิดพลังในการทำงานและทำ ให้งานเกิดประสิทธิภาพ

3. วิเคราะห์รูปแบบการจัดการชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวรตามศาสตร์พระราชาตำบลวัดสำโรง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ขั้นที่ 1 ชุมชนมีข้อตกลงของชุมชน เป็นการประกาศเจตนารมณ์หรือข้อตกลงของผู้นำชุมชนและคนในชุมชนที่จะพัฒนาให้เป็นชุมชนคุณธรรมร่วมกัน

ขั้นที่ 2 ชุมชนมีเป้าหมายของชุมชน ร่วมกันกำหนดเป้าหมาย ปัญหาที่ชุมชนอยากแก้ ความดีที่ชุมชนอยากทำ ทำให้ชุมชนมีคนดี สังคมดี อยู่ดี มีสุข

ขั้นที่ 3 ชุมชนทำแผนชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาที่อยากแก้และความดีที่อยากทำ โดยกำหนดโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ไว้อย่างชัดเจน ชุมชนคุณธรรมวัดสำโรง กำหนดแผนงาน /โครงการ /กิจกรรม ที่ต้องการจะทำเพื่อแก้ไขปัญหาและร่วมกันทำความดีในชุมชน

ขั้นที่ 4 ทำโครงการหรือจัดกิจกรรมแก้ไขปัญหาของชุมชน และมีการส่งเสริมการทำความดี ทำตามแผน โดยมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

ขั้นที่ 5 ชุมชนปรับปรุงแผน ทบทวน เพื่อให้โครงการหรือกิจกรรมมีคุณภาพ และเป็นประโยชน์ ชุมชนคุณธรรมวัดสำโรง มีการประเมินผลโครงการ กิจกรรม ที่ร่วมกันดำเนินการ

ขั้นที่ 6 ชุมชนมีการประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติบุคคลผู้ทำความดี และหรือบุคคลผู้มีคุณธรรมในชุมชน และหรือบุคคลอื่นที่ทำความดีให้กับชุมชน

ขั้นที่ 7 ความสำเร็จของชุมชน จากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และได้รับการสนับสนุนด้านต่างๆ จากหน่วยงานในพื้นที่ ทำให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ไม่มีการทะเลาะวิวาท ไม่มีการลักขโมย ไม่มีการเล่นพนัน ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติด มีการเก็บออมเงิน มีรายได้เพิ่ม ทำให้คนในชุมชนมีความสุข เป็นต้น

ขั้นที่ 8 ชุมชนขยายผลต่อ โดยนำหลักธรรมทางศาสนา หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และวิถีวัฒนธรรมที่ดีงามมาแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน และสร้างคุณธรรมความดีที่อยากทำ เนื่องจากสภาพสังคมปัจจุบัน

ขั้นที่ 9 ชุมชนมีองค์ความรู้ สามารถเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษาดูงาน ถ่ายทอด องค์ความรู้ให้กับชุมชนอื่นและขยายเครือข่ายเพื่อให้เกิดสังคมคุณธรรมต่อไป

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอดิเรก บุญคง (2554: 385) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการศึกษา ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในชนบท จังหวัดศรีสะเกษ

ผลการวิจัยพบว่า 1. บ้าน วัด โรงเรียนมีสภาพความร่วมมือในการจัดการศึกษาตามบทบาทหน้าที่อยู่ ในระดับมาก มีความต้องการความร่วมมือในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านปัญหาความร่วมมือในการจัดการศึกษาอยู่ระดับปานกลาง 2. องค์ประกอบทั้ง 6 ด้านของรูปแบบมีความ สอดคล้องกับประสิทธิผลความร่วมมือในการจัดการศึกษาระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน เพื่อพัฒนา คุณภาพนักเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในชนบท โดยรวมในระดับสอดคล้องอย่างยิ่งทุกด้าน คือ ด้านหลักการ ด้านจุดมุ่งหมาย ด้านกลไก และกระบวนการ ด้านวิธีการดำเนินการ ด้านประเมินผล และด้านเงื่อนไขของความสำเร็จ 3. องค์ประกอบมีความเหมาะสม และประโยชน์อยู่ในระดับมาก ที่สุดทุกด้าน ส่วนด้านที่มีความเป็นไปได้มากที่สุด คือ ด้านจุดมุ่งหมายด้านวิธีการดำเนินการและด้าน เงื่อนไขความสำเร็จ 4. รูปแบบการจัดความร่วมมือในการจัดการศึกษาระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในชนบท โดยอาศัย 1) หลักการการมีส่วนร่วม การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน การประสานงาน การพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความ ต้องการของผู้เรียน การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ ความต่อเนื่องเป็นระบบความเสมอภาคเท่าเทียม 2) มี จุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการจัดการศึกษาระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และเพื่อให้นักเรียน มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานและคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) จัดกลไกในการดำเนินการ โดยการกำหนดบทบาทหน้าที่ให้ชัดเจน คณะกรรมการเครือข่าย บ้าน วัด โรงเรียนรับผิดชอบ ประสานงาน ดำเนินการ ติดตาม วัดและประเมินผล ประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจกับเครือข่าย กำหนด แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม/ตัวชี้วัดความสำเร็จร่วมกัน กำหนดวิธีการวัดผลและประเมินผลจาก สภาพจริงและความพึงพอใจ กระบวนการเสริมแรงยกย่องอย่างต่อเนื่อง 4) มีกระบวนการดำเนินการ โดยการสร้างความตระหนักความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ให้ชัดเจน จัดทำแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม และทำข้อตกลงร่วมกัน ประชุมชี้แจงแนวทางดำเนินงานร่วมกัน ดำเนินการพัฒนา โดยการแย่งงานที่ต้องปฏิบัติร่วมกัน และงานที่แยกกันปฏิบัติอย่างชัดเจน วัดและประเมินผล ด้านประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ความพึงพอใจ ผลกระทบ จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค นำสู่การปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และ 5) ประเมินผล ตามแผนงาน/โครงการที่เน้นการมีส่วนร่วมและความพึง พอใจจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยอาศัยเงื่อนไขที่ บ้าน วัด โรงเรียนเอาใจใส่การดำเนินงานตามบทบาท หน้าที่อย่างจริงจัง สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียนกับทุกฝ่าย ผู้บริหารโรงเรียนมีภาวะผู้นำที่ดี

ข้อเสนอแนะ

จากศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวรตามศาสตร์พระราชา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยจึงสรุปข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ชุมชนมีการบริหารจัดการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน โดยภาครัฐ ปรับบทบาทจากผู้กำกับ ควบคุม สั่งการ และดำเนินการเอง มาเป็นผู้ประสานสนับสนุน บริการอำนวยความสะดวก สามารถทำงานกับภาคีพัฒนาในลักษณะหุ้นส่วนการพัฒนาที่คำนึงถึงความต้องการของชุมชน

2. ภาคเอกชน โรงงานอุตสาหกรรมในชุมชน มีค่านึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ชุมชน ผู้บริโภค มีกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ไม่ทำลายคุณค่าทางวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม มีการจัดการที่โปร่งใส เป็นธรรมในการประกอบธุรกิจ และเข้ามามีบทบาทร่วมจัดบริการสังคมและกิจกรรมสร้างสรรค์อื่นๆ ร่วมกับภาครัฐ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. สถาบันศาสนาจะมีบทบาทเป็นแหล่งเผยแพร่หลักธรรม ปลุกฝังทัศนคติการใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิต การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคมและร่วมดำเนินกิจกรรมสาธารณประโยชน์ สถาบันการศึกษาจะมีบทบาทเป็นแหล่งให้ความรู้ สร้างศักยภาพและกระบวนการเรียนรู้ของเด็กเยาวชนและคนทุกกลุ่มวัย สื่อจะมีบทบาทในการตรวจสอบเฝ้าระวัง เป็นสื่อกลางสะท้อนข้อเท็จจริง สร้างความรู้และกระแสสังคมเชิงสร้างสรรค์

2. ชุมชนมีศักยภาพขีดความสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีการรวมกลุ่ม เสริมสร้างความเข้มแข็งให้สามารถมีบทบาทเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอนอย่างมีประสิทธิภาพ มีการหลอมรวมโดยสถาบันศาสนาจัดประชุม “พลังบวร” เพื่อการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนเป็นประจำ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาศาสตร์พระราชากับแนวคิดทฤษฎีตามแนวทางการพัฒนากระแสหลักเพื่อนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน

2. ควรปัจจัยที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของศาสตร์พระราชาส่งเสริมความเป็นพลเมืองวิถีเขียวและคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง

3. ควรรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เน้นการพัฒนาอาชีพและเพิ่มพูนรายได้

เอกสารอ้างอิง

กันยารัตน์ แยมศรีแก้ว. (2558). การบริหารจัดการความร่วมมือของ บ้าน วัด โรงเรียน. วิทยานิพนธ์ ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

โกวิทย์ พวงงาม. (2553). การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์.

พระมหาสุเทพ สุวนโน. (2559). โมเดลการขับเคลื่อนรณรงค์ทางสังคมไทยแบบดั้งเดิม. Retrieved from www.srd.ac.th/web/index.php?option-content&task=view&id

มุกิตา แพทย์ประทุม. (2550). รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนกับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วรินทร์ บุญยั้ง. (2553). การสังเคราะห์รูปแบบ กระบวนการ และเทคนิควิธีในการ จัดกิจกรรมเพื่อ สังคมและสาธารณประโยชน์ของประเทศเกาหลีใต้. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิชาการและ มาตรฐานการศึกษา.

สมยศ นาวิการ. (2551). การบริหารเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บรรณกิจ.

